

Хора
От Вихра Василева
Снимка, личен архив

Адела Пеева

Дълбоките Води

Тя е най-известният ни режисьор документалист. Два нейни филма – *Чия е тази песен?* и *Развод по албански* – са единствените български филми, номинирани за наградата на Европейската филмова академия за най-добър документален филм, определяна като еквивалент на американския *Оскар*. „Балканите са регион, в който историите подскочат една след друга и все някоя трябва да ги разказва”, споделя Пеева. Как обаче се разказват историите на едно парче земя, в което са оплетени толкова конфликти? Как се говори за онова, за което хората предпочитат да мълчат? Премръзва ли сърцето ти, когато се гмуркаш в дълбоките води?

Чия е тази тема?

Филмът *Чия е тази песен?* е от онези, с които осъзнаваш как все още мисленето ти е в плен на нечии стари вражди, на натрупани лъжи, на разбираня от друга епоха. Увлекателните разкази на хората от различни националности, които споделят своите спомени за една песен, обща за всички нас на Балканите, веднага хващат сърцето с меки длани и дават надежда за бъдещето. „Изглежда, сякаш аз вървя из Балканите и точните хора

просто седят и ме чакат. Не е така. Когато реших да правя филм за тази песен, моят съпруг (работим заедно, той е изпълнителен продуцент) изпадна в ужас. Как така от една песен да правя цял филм! Но се получи. Трябва да имаш нагласата. То е като среща на двама души – или става, или не става. А ако седнеш да мислиш: „Сега трябва да правя следващия си филм? Какво да бъде?“, по-трудно ще се получи.

Да, и този метод съществува, но моят е по-рискован, защото интуицията може да ме е подвела. Но за това има застраховка: веднага щом ми дойде в главата някаква тема, започвам да я разказвам на познати. И ако очите на човека, който ме слуша, блеснат, значи съм на прав път. Ако гледа тъпо, не е интересна темата. Колкото и да ми е любима. Ще стане филм, но само мой, няма да могат хората да стигнат до него. Винаги така работя – разказвам си идеите. Не се страхувам, че някой ще ми отмъкне темата. Да я отмъкне. Да я направи, ако може. Всяка тема влече след себе си друга. Когато снимах за *Чия е тази песен?* в Албания, попаднах на един от героите на *Развод по албански*. Като чух разказа му, знаех, че трябва да снимам този филм. Ако човек направи това, което иска, както трябва, то неминуемо се отплаща. Не с пари, но се отплаща. Или поне няма да се стряска нощем, че е направил компромис. Филмът, който сега правя – за кмета Иван Иванов, беше провокиран от конкурс на общината. Поинтересувах се и изскочи страхотна биография. Мислех си, че ще правя филм, в който няма много да се товаря, хем ще работя, хем ще почивам. Но не стана. Излязоха едни архиви, една история, то не беше Народен съд, не беше Държавна сигурност. Набутахме се в дълбоки води. Кметът Иванов е човекът, който довежда рилската вода в София, построява язовир *Искър*. Невъроятна съдба! И този филм доведе до следващия, до друг тип истории, които също са много интересни. Но когато работиш така, трябва да има цялостна философия. Ако нямаш нещо, което да кажеш, тогава се луташ. Получава се, но невинаги.

Ужасното доверие

Когато й зададох въпроса как успява да „разприказва“ хората, да ги накара да се отпуснат и да споделят, в разговора се намеси нейният съпруг – Слободан Милованович. „През 1998 снимахме *Излишните* – започна той. – Отиваме в селото, никого не познаваме. Намираме един симпатичен местен жител, който казва: „Ще ви помогна.“ Защото местните даже не могат много български да говорят. И попадаме на хора, буквално кандидати за главни герои. Обаче как да разбереш колко главен герой е някой, като не можеш да говориш с него. Първо, защото не знае добре български, и второ, защото не иска

„Хората, които имат история, са чувствителни, имат други сетива.“

да говори. А ние виждаме, че има нещо. Цяла седмица екипът седим пред вратата на тези хора, под един орех. Там ядем, там спим, докато решат да поговорят с нас. И като видяха, че могат да ни се доверят, стана работата. Иначе в началото жената, като влизаме през двора – тя бяга в царевицата. Не я интересува кои сме и какво искаме. Но след това с мъжа й седнаха и говориха.“

„Много е времеемко, включва се и Адела. – И хората трябва да ви вярват. Това се чув-

ства. Ако някой дойде при вас, няма ли да разберете дали не ви будалка? Хората не са дърво. Хората, които имат история, са чувствителни, имат други сетива. Те веднага усещат дали си отишъл при тях само да си направиш филма, или наистина си съпричастен и искаш да разкажеш историята им. А идея нямате колко силно хората искат да кажат онова, което не са казвали никъде. И доверието. Ужасното доверие. Хората имат нужда от катарзис, особено когато са с драматична съдба. За *Развод по албански* защо дойде офицерът от тяхната *Сигурими* – тайната им политическа полиция? аз не пътувам с камера на проучване, подготвям хората и се връщам. Срещнах се с този висш офицер от *Сигурими*, който е вкарвал рускините и полякните в затвора и на практика е решавал съдбата им. Каза всичко, каквото ме интересуваше. Обещах му: „Ще дойда да снимам“. „Да, отвърна, елате“. Когато после се върнах в Албания, си мислех: „Сега, ако не дойде да се снима?“ Но дойде и пак си каза всичко. Може би защото бях настоятелна и намерих точния човек, който да гарантира за мен, защото и това е важно, не можеш просто да тръгнеш с камерата напред.

Етикет на челото

Хайде, за Иван Абаджиев мога да обясня защо каза пред камерата нещата, които са във филма. Той просто не си представяше, че някой ще го изобличи, тогава беше на върха. Откъде ще предположи, че млада режисьорка ще дойде и ще направи за него филм, който показва истината. После говореше по вестниците, че съм го подвела. То тая работа не става с лъжа. Ей такава огромна синхронна камера имаше пред него. Той просто не можеше да предположи, беше много силен. А силните са уязвими. Това е – който каквото каже пред камерата, както се покаже. Нищо повече не добавям, не им слагам думите в устата. Но си личи и моето отношение, защото мисля, че всеки от тези хора е имал избор. До ден-днешен мисля, че офицерът от албанската държавна сигурност, който застана пред камерата, заслужава уважение. Значи има достойнство, направил е своя избор. Унищожил е съдбата на толкова хора, но казва: „Мисля, че бях прав.“ Да, има и опасност от поставяне на етикети. Но те вече са тук, на челото, просто не ги виждате. А киното ги открива. □